

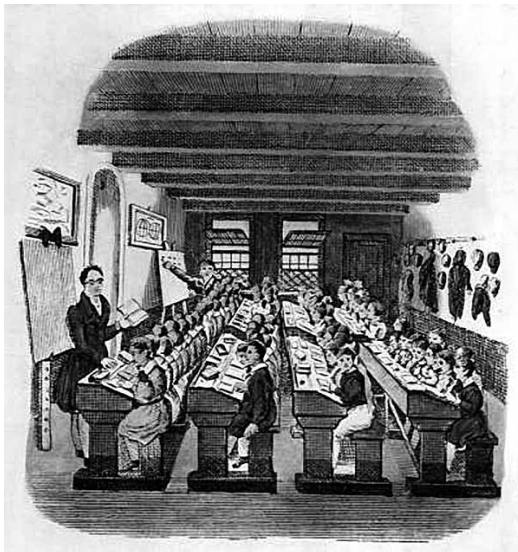
Gerrit Helmus Snel

Eddy ter Braak

Gerrit Helmus Snel was vanaf 1795 stadsschoolhouder in Lochem. Zijn carrière hier begon in een roerige tijd: De Republiek der Verenigde Nederlanden was de Bataafse Republiek geworden. Snel stond bekend als een zeer bekwaam schoolonderwijzer.

“Lochem. Op den 26. Maart l.l. had hier een openlijk Schoolexamen plaats. De Magistraat en Gecommitteerden uit de Burgerij dezer Stad, begaven zich met den Schoolopziener, des voormiddags ten 9 uren, naar de School. Men vond aldaar 250 kinderen bijeen, welke allen wel gekleed, in de beste order, en in klassen verdeeld, gezeten waren. Na het gebed, begon de kundige Schoolonderwijzer, G. H. Snel, met zijne twee Ondermeesters het gewoon onderwijs, waarbij eene uitstekende goede orde en volkomen stilte plaats had; elk bewonderde de vaardigheid en kunde van zeer veel leerlingen, bijzonder in het lezen en het uitnemend fraai schrijven, ook in het rekenen toonden velen bijzonder wel bedreven te zijn. Hierna werden een aantal vragen van onderscheiden aard, naar de vatbaarheid der kinderen, gedaan, en zeer juist beantwoord; men gaf hun eenige vol fouten geschrevene opstellen, die zij allen zonder eenen misslag te begaan, verbeterden; gelijk zij ook over het geheel zeer veel blijken van uitmuntende vordering gaven.

Des middags ten twee uren begaven zich alle de Leerlingen met hunne Onderwijzers naar de Kerk; een fraai muziek liet zich hooren; de Schoolopziener deed eene aanspraak; een aantal Leerlingen werden, namens de Magistraat, de boeken, welke zij, elk in hunne klasse noodig hadden, uitgedeeld; terwijl ongeveer 50 Leerlingen nog daarenboven met eereprijzen begiftigd werden.”

Zo kan het er op de school hebben uitgezien.

Zo verwoordde schoolopziener Hermannus Joachim Thomasson in 1806 het resultaat van zijn bezoek aan de Lochemse stadsschool in het tijdschrift ‘Bijdragen betreffende den Staat en de Verbetering van het Schoolwezen in het Bataafsche Gemeenebest’.

Het oordeel over de Lochemse ‘schoolonderwijzer’ G. H. Snel in het verslag is bijzonder positief, zoals u hierboven hebt kunnen lezen. De schoolopziener, Hermannus Joachim Thomasson, was destijds in Lochem een bekende en gewaardeerde persoonlijkheid, die naast schoolopziener zelf ook lid was van de Lochemse magistraat (gemeentebestuur). Van 1810 tot aan zijn overlijden in 1833 was hij burgemeester van Lochem.

Zijn taak als schoolopziener heeft hij van 1806 tot 1825 vervuld. Thomasson oefende toezicht uit in het 7^e Gelders district, dat een groot deel van de Gelderse Graafschap omvatte. Vanaf 1816 deed hij dat samen met de Lochemse dominee Philippus Silvergieter Hoogstad. Dit, omdat de taak hem, naast zijn vele andere taken, te zwaar werd.

Dat hij zijn lof over het functioneren van G. H. Snel

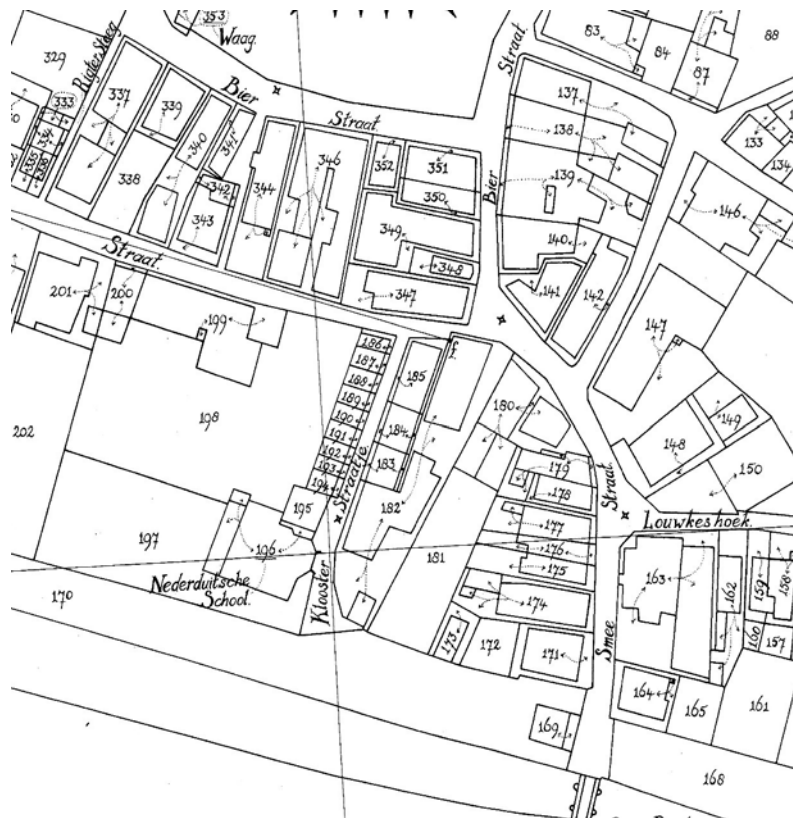
niet pro forma uitsprak, blijkt wel uit zijn verslag over de toestand van het onderwijs op de 25 scholen in het district uit 1799. Daarin gaf hij over 22 onderwijzers een duidelijk oordeel: acht vond hij goede onderwijzers, over vijf was hij redelijk te spreken, maar negen werden door hem als slecht aangemerkt!

De stadsschool van Lochem, destijds bekend als de Nederduitsche School, stond aan het Kloosterstraatje, dat tussen de Achterstraat en de Zuiderwal lag. Nu heet het straatje de Schoolstraat. De school was sinds 1646 gevestigd in wat voordien de kapel van het Grote Convent was geweest.

Hoewel het een openbare school was, was er in die tijd sprake van een grote invloed van de Nederduitsch Gereformeerde Kerk (later de Nederlands Hervormde Kerk genoemd) op de school. Samen met de magistraat verzorgde de kerk ook het toezicht op de school en het onderwijs.

Toen in 1723 de schoolinstructie werd vernieuwd, werden als toezichthouders benoemd Gerrit Jan Thomasson (namens de magistraat) en ds. Bernard Westenberg (namens de kerk). Een leerkracht moest dan

ook, om benoemd te kunnen worden, beslist van Nederduitsch Gereformeerde gezindte zijn. Dat blijkt duidelijk uit artikel 1 van schoolinstructie van 1723:

De Nederduitsche School (nr.196) op de kadastrale kaart van 1832. De percelen 197,198 en 199 hoorden ook bij de school.

“De Schoolmeesters zullen tot betoninge dat zij Ledematen zijn van de Christelijk gereformeerde Religie om de jonge Jeugd tot een exemplaar van wellevendheijt te verstrecken en vroom en opregt leven hebben te leyden conform zoo veel mogelijk de inzettingen Godes.”

Daarnaast was de meester vaak ook aangesteld als voorzanger in de kerk en volgens de schoolinstructie had hij in de kerk nog een tweede functie: *“De Schoolmeesters zullen zoo dikwijls in de kerk gepredikt wordt het voorlezen distinct en duidelijk waarnemen.”*

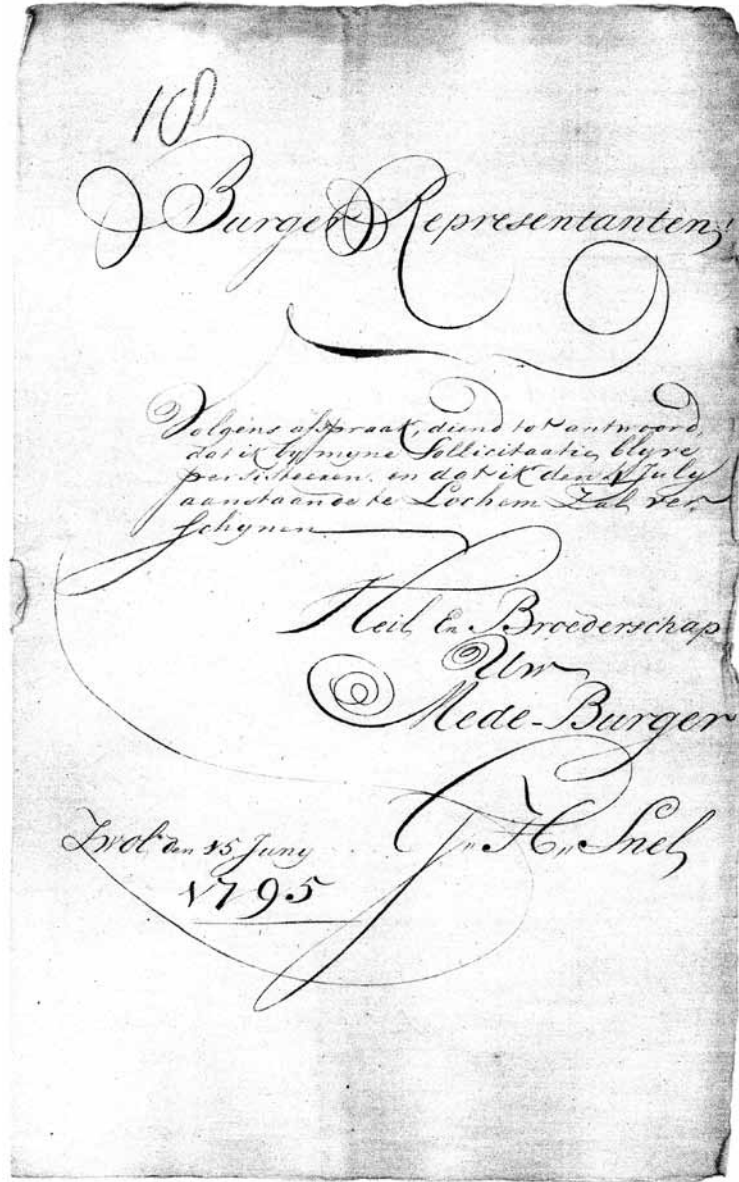
De leerkrachten moesten met de kinderen ook naar elke preek, die in de week werd gehouden. Ze werden daar in rijen van twee door de meesters heen gebracht. In de schoolinstructie stond het als volgt: *“Op alle Predikdagen in de weken sullen de kinderen een uyr voor de Predicatie ter school komen, om nae een gedaan gebed een Psalm te zingen, en omtrent het derde geluijde in Stilligheit bij Paren voor de beide Meesters nae de Kerk gaan.”*

U kunt dit en nog meer lezen in het zeer informatieve boek over de Lochemse geschiedenis van de hand van G. Prop: *De historie van een kleine Landstad ‘Lochem’*.

Het schoollokaal in de voormalige kapel bestond oorspronkelijk uit één grote ruimte, waarin alle leerlingen per leerjaar gegroepeerd bijeen zaten. Dus niet, zoals later, geordend per leerjaar in aparte lokalen. U moet zich dat eens voorstellen. Meer dan 200 kinderen bijeen in één grote ruimte, verdeeld in meerdere leerjaargroepen. Destijds kende men echter nog geen zes leerjaren, maar slechts drie: de eerste of onderste klasse, de tweede of middelste klasse en de derde of hoogste klasse. Eén ‘boven’meester, ondersteund door één of twee ‘onder’meesters en eventuele kwekelingen (schoolmeesters in opleiding), hield zich in deze grote ruimte met de kinderen bezig. Erg stil zal het er meestal niet zijn geweest! De verschillen de klassen waren vaak met heel verschillende zaken bezig: hardop lezen, in stilte rekenen, hardop een psalm uit het hoofd leren, luisteren naar de gesproken instructies van één der meesters, enz. De leerlingen zaten in rijen op lange banken, zoals u op de afbeelding op de eerste bladzijde van dit artikel kunt zien. Bij gebrek aan beter moesten ze soms ook wel eens schrijven op het boekenkistje met de schuifdeksel, dat ze mee naar school namen. De meester zelf zat voor de klas aan een tafel op een verhoging, plak en roede binnen zijn bereik. De leerstof beperkte zich heel lang tot godsdienstonderricht, leren lezen, schrijven, rekenen en zingen. Maar in de jaren van ‘meester’ Snel kwam daar langzamerhand enige verandering in en was er ook al wel sprake van enige onderricht in aardrijkskunde, geschiedenis en plant- en dierkunde. Maar veel stelde dat in die tijd nog niet voor.

Meester Gerrit Helmus Snel

Gerrit Helmus Snel solliciteerde op 15 oktober 1794 naar de functie van "Schoolmeester en Voorzanger" naar aanleiding van een advertentie in 'De Oprechte Haarlemmer Courant'. Dat was in die tijd één van de weinige kranten, die in het gehele land verspreid en gelezen werd. Zijn sollicitatiebrief bevindt zich in het Regionaal Archief Zutphen. Het is een prachtig document in zwierig schoonschrift. U kunt zijn handschrift bewonderen in een paar afbeeldingen bij dit artikel.

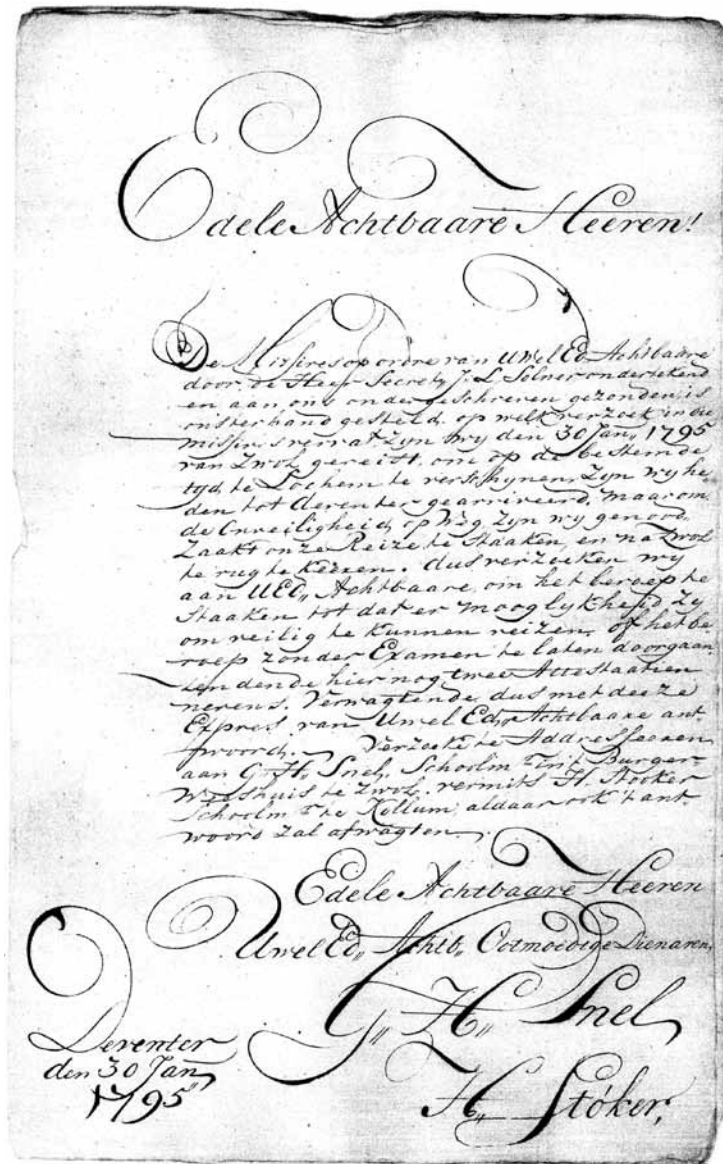

Een sollicitatie in een rumoerige tijd

De sollicitatieprocedure vond in een nogal rumoerige tijd plaats. In de tweede helft van de achttiende eeuw was in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden in toenemende mate onvrede ontstaan over de bestaande politieke en maatschappelijke orde. In brede kringen leefde de gedachte dat de eens zo machtige Republiek in verval was geraakt en dat er veranderingen op economisch, sociaal en politiek vlak nodig waren om dit verval te keren. Het uitbreken van de Vierde Engelse Oorlog (1780-1784) tussen de Republiek en Engeland bleek het startsein voor een protestbeweging, waarvan de leden zich 'patriotten' noemden. Het belangrijkste bezwaar van de patriotten was de positie van stadhouder Willem V van Oranje (1748-1806), die in de ogen van de patriotten te veel macht bezat. Zo ontvouwde zich een strijd tussen de aanhangers van de stadhouder (de orangisten) en de patriotten. De patriotten agerden niet alleen tegen de positie van de stadhouder, maar steeds heviger tegen het gehele politieke bestel van de Republiek. Geïnspireerd door de ideeën van de Verlichting en de Amerikaanse Revolutie pleitten zij voor een democratischer bestuur.

Tussen 1783 en 1787 wisten de patriotten, die zich verenigd hadden in gewapende genootschappen, in

een aantal steden en gewesten de macht over de nemen. Zozeer zelfs dat in 1785 stadhouder Willem V zich genoodzaakt zag uit te wijken naar Nijmegen.
 In 1787 besloot de koning van Pruisen, de zwager van de stadhouder, hem te helpen en stuurde hij een leger naar de Republiek. De komst van het Pruisische leger betekende het voorlopige einde voor de patriottenbeweging. Vele revolutionairen ontvluchtten de Republiek en zochten voor korte of langere tijd een veilig heenkomen. De meesten trokken naar Frankrijk, waar ze in 1789 de Franse revolutie meemaakten.

De tweede brief van G.H. Snel (en H. Stoker), waarin vermeld staat, dat zij niet naar Lochem konden komen vanwege grote onveiligheid onderweg.

Op 26 augustus 1787 kwamen de eerste Pruisische krijgslieden Lochem binnen. Later kwam daar nog versterking bij. De soldaten werden bij de burgers ingekwartierd. De Lochemse patriotten lieten voorlopig niets meer van zich horen. Maar ook de andere burgers waren uiteindelijk niet zo blij met de ingekwartierde soldaten. Ze bezorgden veel overlast en de inkwartiering was kostbaar voor de stad en haar bewoners.

In 1793 werd Frankrijk een republiek. Omdat het land meende, dat er door Oostenrijk, Pruisen en Engeland plannen werden gesmeed om het land aan te vallen, verklaarde de Franse Republiek de oorlog aan de vorsten van haar nabuurlanden, ook aan de stadhouder der Republiek der Verenigde Nederlanden.

Het Nederlandse leger was nauwelijks gereed voor de oorlog. Het bestond grotendeels uit gehuurde,

of eigenlijk gekochte Duitsers, die werden geleverd door Duitse vorsten. Bijna allen waren onontwikkelde en ongeoeffende soldaten.

Het Franse leger daarentegen bestond uit Fransen, die waren opgeroepen om hun vaderland te verdedigen. Ze waren armoedig gekleed, maar goed getraind en goed bewapend, stonden onder strenge discipline en waren vol geestdrift om hun vaderland te verdedigen en aan andere volken hun "vrijheid, gelijkheid en broederschap" te brengen.

Toen in de winter van 1795 het Franse leger ons land binnen trok, werden de inwoners van Lochem steeds vaker lastig gevallen door doortrekkende soldaten van de buitenlandse legers die de prins hulp hadden geboden, maar die nu gedesoriënteerd door ons land trokken. Engelse, Pruisische en Oostenrijkse soldaten verzochten steeds vaker om inkwartiering in Lochem en lieten de stad na hun vertrek steeds weer een stukje armer achter.

Toen het Franse leger uiteindelijk Lochem binnentrok, was men daar over het algemeen blij mee, omdat men verwachtte dat er nu orde en regelmaat zou komen. Maar in de loop der volgende twintig jaar Franse overheersing kwam men er wel achter, dat het leven onder Frans bewind uiteindelijk meer nadelen dan voordelen had.

Benoemd door de magistraat, maar de burgerij voelde zich buitengesloten

In deze tijd van grote veranderingen had Gerrit Helmus Snel zijn sollicitatiebrief geschreven en verzonden. Toen hij zijn brief op 15 oktober 1794 naar Lochem stuurde, was er nog sprake van de Republiek der Verenigde Nederlanden en werden de stadsbestuurders in zijn brief nog door hem aangesproken met "*Edel Achtbare Heeren*". Zo ook in een tweede brief, waarin hij, samen met medesollicitant H. Stoker, aan het stadsbestuur meedeelde, dat beiden in Deventer gestrand waren en niet in staat waren om veilig naar Lochem door te reizen om daar hun proeve van bekwaamheid af te leggen. Dit zal alles te maken hebben gehad met de rondzwerfende Pruisische, Engelse, Oostenrijkse en Franse troepen. Het stadsbestuur begreep dit en stuurde een dag later, op 31 januari 1795, een brief aan beide heren, waarin zij hen meedeelde dat de sollicitatieprocedure werd uitgesteld.

De aanhef van de volgende twee brieven van G.H. Snel aan het stadsbestuur laat zien, dat de omwenteling ondertussen had plaats gevonden. Ze zijn van juni en november 1795. Hij richtte de brieven nu aan de "*Burger Representanten!*" en hij onderschreef beide met "*Heil en Broederschap Uw Medeburger G.H. Snel*".

In zijn vierde brief, 14 november 1795, gaf G.H. Snel aan, dat hij begrepen had, dat hij met "*eenparige stemmen tot Schoolmeester uwer Stad beroepen*" was. En hij deelde mee, dat hij de benoeming aannam. De sollicitatieprocedure was echter niet zonder slag of stoot verlopen.

Begin 1795 had de omwenteling plaats gevonden. De Republiek der Verenigde Nederlanden was de Bataafse Republiek geworden. Op 2 mei werden na verkiezingen de nieuwe raadsleden (de zgn. burgerrepresentanten) in Lochem beëdigd, daarnaast werden er als vertegenwoordigers van de burgerij in de zes wijken van de stad een aantal gemeenslieden gekozen. Toch vond een deel van de bevolking, dat ze onvoldoende in de gemeentelijke zaken werd gekend. Dat bleek onder andere bij de benoeming van de nieuwe stadsschoolhouder.

G. Prop beschrijft hierover in zijn boek *Het leven in een kleine landstad 'Lochem'*:

"De Lochemse municipaliteit (de nieuwe naam voor het stadsbestuur) publiceerde, dat op 5 juli 1795 burgers en ingezetenen (dus ook zij, die niet de oude burgerrechten bezaten) in de kerk konden komen, om sollicitanten naar de betrekking van schoolmeester te horen: deze zouden in de kerk worden geëxamineerd in lezen en zingen. Op het stadhuis zouden ze examen moeten afleggen in schrijven en rekenen, en daarbij zou uit elke wijk een deskundige aanwezig zijn, die door de burgers zou worden aangewezen.

Tot zover ging alles goed. Maar de volgende dag, toen de raad (de municipaliteit) de kandidaat De Vijzelaar, die haar de meest geschikte leek, had benoemd, hoorden de drie raadslieden tot hun verwondering de Pimpamp (het "publicatieklokje") luiden en ze zagen weldra de burgerij de kerk binnen gaan. Een poos daarna kwamen elf burgers op het stadhuis, om een audiëntie te vragen aan de heren van de municipaliteit, "als spreekker Buser declareerde, uit naam van de Burgerij, dat zij de keuze van de schoolmeester als illegaal beschouwde, omdat gecommiteerden uit de burgerij niet meegestemd hadden".

De heren van de raad namen dit protest heel kalm "voor communicatie" aan. H. Reerink en anderen verzochten toen namens de burgerij copie van het rapport door de examinatoren Joosten en Thomasson. Dit werd door de municipaliteit toegestaan. Maar daarmee was het nog niet afgelopen.

De heren van de Lochemse municipaliteit stond het slecht aan, dat de "burgers" zich rechten aanmatigden, die alleen aan de magistraat toekwamen. Ondanks de nieuwe ideeën van de revolutie gevoelden de representanten (vertegenwoordigers van de burgerij) zich eigenlijk toch nog altijd de oude regenten. Dit blijkt uit het besluit van de raad, dat de 7^e juli, dus de dag na het luiden van de Pimpamp, werd genomen; n.l. dat de burgerij onder het oog behoorde te worden gebracht, dat het onwettig was het publicatieklokje zonder verlof van de municipaliteit te luiden, volgens het poort- en burgerrecht deze stad anno 1712 en

246.

Burger
& Representanten!

Uw. Uijere geschreeven te Lochem
den 12. Nov. is my herhand geset.
Hijbe daar uit verstaan, dat hij niet
Eenparige Stemmen, het Schoolmeester
uber. Stad beropen ben. Hij heb
niet geaarstatte om dit beroep aan
te nemen, gelijck het aakneem
by doelen. Hij zal aanschaa in de kerk
my zelfs in personee na Lochem
begeeren, som als dan nader
snet het Burger-Representanten
ken te spreken.

Burger-Representanten
ten

Melle-Burger
G.H. Snel

Zwolle
Nov. 14
1795

De brief, waarin G.H. Snel meldde, dat hij zijn benoeming aanvaardde.

1754, en bovendien was het tegen het stadsrecht van Zutphen! De municipaliteit zou niet toegeven: de burgerij was misleid.

Maar ook de burgerij gaf niet toe: op de 8^e juli verzocht een commissie uit haar midden een audiëntie op het stadhuis, en bij monde van C.F. Postel deelde ze mede, dat 6 juli G.H. Snel uit Zwolle in de kerk was geweest en had gezegd, dat hij satisfactie (voldoening) moest hebben, dat hij, egaal met de anderen zijnde, niet verkozen was.

10 Juli besloot de raad de benoeming van De Vijelaar nog eens weer onder de ogen te zien, als diens attestatie niet voldoende was. De gemoederen waren evenwel reeds te opgewonden, want weer luidde de Pimpamp zonder toestemming van de municipaliteit en het volk stroomde weer naar de kerk. Nu werd het burgemeester H.J. Thomasson, die na het bedanken van mr. J.H. Thomasson lid van de raad was gebleven, ook te machtig, hij bedankte, en eveneens legden enige (of alle?) gemeenslieden hun functie neer. Een aantal burgers kwam op het stadhuis; daar moet het wel hebben gespookt, want ze zeiden, te hebben goedgevonden, dat burger Wolff werd bedankt, idem secretaris Westenbergh.

Nu zwijgen de verslagen in het archief weer een goede maand, maar uit wat volgt, is af te leiden, dat het een verwarde toestand moet zijn geweest op het stadhuis, een toestand van regeringsloosheid; leidende personen, die in staat waren het gemeentebestuur te voeren, konden blijkbaar niet gekozen worden. En het werd zo erg, dat het provinciaal bestuur ingreep: op de 25^e augustus 1795 berichtten mr. Rappard en mr. Haesebroeck, "Raaden in het Provinciaal College van Politie, Financiën en Algemeen Welzijn in Gelderland", dat ze het hadden "dienstig gevonden na overleg met partijen bij provisie (voorlopig) zo enigszins mogelijk niet langer dan 4 weken tot leden van de municipaliteit te benoemen: A. Thomasson,

H.J. Raad, mr. J.B. Haytink, Thomasson en Jan Hogeweg, en tot fungerend secretaris mr. J.L. Solner". De revolutie in Lochem was tot rust gekomen, het gemeentebestuur fungeerde weer.

[...]

In de zaak van de benoeming van 't hoofd van de school kreeg de burgerij toch haar zin: op 12 november besloot de raad, bestaande uit H.J. Thomasson, mr. J.H. Thomasson, T. Reerink, J. Hogeweg en G. Putman: "Na preliminair (voorafgaand) voorstel van de Burgemeester Presiderende, ten overstaan van gemeenslieden en gecommiteerden uit de Rotten of Wijken uit ieder wijk een, eenparig te beroepen G.H. Snel, schoolmeester te Zwolle."

Zoals in het voorafgaande vermeld en zoals u op de bijgevoegde afbeelding van zijn brief aan de Burger Representanten kunt lezen, nam G.H. Snel zijn benoeming op 14 november 1795 aan. Hij blijkt ook snel in dienst van de gemeente Lochem te zijn getreden, want G. Prop meldt in zijn boek, dat op 21 december 1795 alle autoriteiten van de stad Lochem de eed "de tegenwoordige Constitutie en orde van zaken noch in 't openbaar noch in 't geheim op eenigerlei wijze hoe ook genoemd of waar in bestaand zullen tegenwerken" hadden ondertekend. Onder deze autoriteiten noemt hij ook G.H. Snel, schoolmeester van de Nederduitse school. Daaruit blijkt wel, dat de loopbaan van meester Snel in Lochem was begonnen. En blijktbaar met succes, gezien het vermelde in de inleiding.

G.H. Snel stadsrentmeester

In het jaar 1796 nam G.H. Snel nog een taak op zich. Hij werd per 17 oktober benoemd tot stadsrentmeester. Een taak die Adolph Jan Nijman niet langer wilde uitoefenen.

De stadsrentmeester was de persoon, die alle financiële zaken betreffende de gemeente regelde: van verpachtingen van gronden tot het uitbetalen van onkosten en salarissen.

G.H. Snel heeft deze taak tot 1813, dus tot aan het eind van de Franse overheersing van ons land, uitgeoefend. Vanaf 1813 vinden we de naam van Herman Rerink in de boeken als de stedelijke ontvanger, zoals de stadsrentmeester blijktbaar vanaf dat ogenblik genoemd werd. Een jaar later was het echter al weer een ander, A.J.J.A. van Heeckeren, die deze taak uitoefende.

In het verslag van de Lochemse Grondvergadering nr. 1 van 1798 vinden we G.H. Snel terug als één der vijf stemopnemers. Hij had zich, gezien het voorgaande, snel in de Lochemse samenleving ingewerkt.

Het gezin Snel

Gerrit Helmus Snel was de zevende van de negen kinderen van de Dalfsense molenaar Reijnt Willems Snel(le) en zijn vrouw Fennigjen Herms (Veldink). De voornaam Helmus is afgeleid van Wilhelmus, een voornaam die in zijn familie vaker werd gebruikt.

Hij staat in het doopregister van Dalfsen op 25 september 1768 vermeld als Gerrit Helmes Snel, geboren in het buurtschap Emmen bij Dalfsen. De geboortedatum is waarschijnlijk 11 september 1768. In het bevolkingsregister van Lochem van 1813 staat echter als geboortjaar 1770 vermeld. Ook schoolopzichter H.J. Thomasson vermeldde in de 'Staat der Nederduitse Scholen in het Departement van den Rhijn' in 1797 ten aanzien van de schoolmeesters in Lochem: "een bezoldigd G.H. Snel, oud 27 jaar; bezoldigd een ondermeester H. Schotman, oud 19 jaaren".

ontfangen van de stad
Rentmeester Snel de somma van = 15 =
voor het afsygg van de
Brandspijite van schenken.
petry 1812 =
B. hunsder

En op zijn overlijdensakte, uitgeschreven op 10-2-1829 te Lochem, staat geschreven, dat hij achtenvijftig jaar oud is geworden. Dit alles wijst op een geboortjaar rond 1770.

Maar in de doopboeken van Dalfsen staat alleen voor het jaar 1768 een Gerrit Helmes Snel als zoon van Reijnt Snel en Fennegje Herms vermeld en niet voor de jaren 1769, 1770, 1771 of 1772. Bovendien staat op zijn huwelijksakte duidelijk vermeld, dat hij de zoon was van Reint Snel en Fennegien Veldink. Deze huwelijksakte was moeilijk te vinden, omdat het huwelijk tussen Gerrit Helmus Snel en Alexandrina Hendrina Wijgmans niet in Dalfsen of Zwolle plaats had gevonden, maar in Heino en wel op 25-1-1796.

A.H. Wijgmans werd op 11 juni 1778 in Zwolle geboren. Het echtpaar liet zich op 12-3-1796, komend uit Zwolle, in het Lochemse kerkregister inschrijven.

Ze vestigden zich in Lochem in de omgeving van de school. In de loop der jaren kreeg het echtpaar tien kinderen, waarvan er in ieder gevel twee al op heel jonge leeftijd overleden. Mogelijk is hun eerste zoon, Reinier Harmen, ook jong overleden, maar daarvan is geen bevestiging te vinden. Hij is, uitgezonderd de vermelding van zijn doop, nergens terug te vinden.

Gerrit Helmus Snel overleed op 9 februari 1829 in Lochem, dus niet op 59-jarige leeftijd, maar 60 jaar oud. Zijn vrouw overleed een aantal jaren later, in 1842, ook in Lochem.

Schoolmeester van het Holdehuis

Voor hij naar Lochem kwam, was G.H. Snel als onderwijzer werkzaam geweest aan het Holdehuis te Zwolle. Dit was het 'Weeshuis voor Vreemde Weesen' in de stad.

Oorspronkelijk kende Zwolle slechts één weeshuis, het Burgerweeshuis, waar alleen kinderen van ouders, die het kleine of grote burgerrecht verworven hadden en waarvan beide ouders overleden waren, opgenomen konden worden.

In ongeveer 1650 werd door de stedelijke overheid een stichting in het leven geroepen ten behoeve van de 'vreemde wezen'. Daarmee werden de wezen van inwoners van Zwolle, die geen burgerrechten verworven hadden, bedoeld. Deze kinderen werden tot dan toe door de Armenkamer opgevangen en ondergebracht bij gezinnen in de stad. De nieuwe stichting richtte een eigen tehuis voor deze wezen in, het zo genaamde Holdehuis. Later konden hier ook de burgerwezen ouder dan 14 jaar, die op die leeftijd uit het Burgerweeshuis moesten vertrekken, en nog later ook krankzinnigen terecht; allen tegen betaling van een wekelijks geld.

Aan het huis was een school verbonden en hier gaf G.H. Snel enige jaren les. De onderwijzer aan deze school moest een derderangs bevoegdheid bezitten en hij moest ongehuwd zijn. Hij behoorde samen met de 'binnenvader', de 'binnenmoeder' en de 'naaimatres' (onderwees de meisjes "*in die vrouwelijke handwerken welke tot de noodzakelijkste kundigheden eener vrouw behooren*") tot het vaste personeel van het huis. Overdag en 's avonds onderwees hij de kinderen in één van de vertrekken van het weeshuis; terwijl hij 's nachts de weinig benijdenswaardige taak had om op de jongenskamer te slapen "*teneinde de orde aldaar te handhaven*". Zijn taak hield dus niet op bij de zorg voor de verstandelijke ontwikkeling van de wezen. Hij moest in nauwe samenwerking met de binnenvader, ook buiten de school toezicht houden op alle kinderen en zorg dragen voor een ordelijke gang van zaken in het weeshuis.

Het is geen wonder, dat G.H. Snel het niet op gaf, toen in eerste instantie zijn medesollicitant De Vijzelaar, op een volgens Snel incorrecte manier, in Lochem was benoemd. Daar kwam nog bij, dat hij enige tijd voor zijn sollicitatie in Lochem zijn latere vrouw had leren kennen. Hij wilde natuurlijk graag met haar trouwen, maar als onderwijzer verbonden aan het weeshuis mocht hij, zoals vermeld, niet gehuwd zijn. Er waren dus duidelijk meerdere redenen, waarom hij graag in Lochem aangenomen wilde worden.

Voordat G.H. Snel aan zijn baan bij het weeshuis was begonnen, werkte hij al in Zwolle, waarschijnlijk als particulier onderwijzer. Dit is te concluderen uit het feit, dat er een rekening, door hem onderschreven, aanwezig is in het Historisch Centrum Overijssel in Zwolle. Het is een nota voor 3 maanden onderwijs en 2 schrijfboeken, gegeven aan Arnoldina Thomassen à Thuessink en dateert uit 1787. Zij was een dochter van mr. D. Thomasson à Thuessink, de burgemeester van Zwolle.

Brief van schoolopziener Thomasson aan de Gouverneur van Gelderland, d.d. 24 oktober 1826

Deze brief gaat over de ondersteuning van het gemeentebestuur van een door G.H. Snel gedaan verzoek aan provinciale overheid om verhoging van zijn 'tractement' en daarnaast verzoekt het gemeentebestuur via burgemeester H.J. Thomasson in deze brief om een extra leerkracht.

Het blijkt, dat het inkomen van G.H. Snel als volgt was samengesteld: Hij had een jaarlijks tractement van de overheid van f 187,50. Daarnaast kreeg hij wekelijks van iedere leerling vijf cent. Het aantal leerlingen op de dagschool was in de zomer ongeveer 125 en in de winter 250 (!). Van de leerlingen aan de avondschool kreeg hij ook vijf cent per leerling. Dat waren er ongeveer 20 á

- B. Reg. Archief Zutphen:
 - DTB-boeken Lochem.
 - Oud Archief Lochem (archieff 1001).
 - Nieuw Archief Lochem (archieff 1002).
 - Archief Ned. Herv. Gem. Lochem (archieff 1047), lidmatenboek, overlijdensregister.
 - Oud Rechterlijk Archief Lochem (archieff 1102), regesten.
 - Brievenboek burgemeester van Lochem 1826, 1829, 1883.
 - Notulenboek Gemeenteraad Lochem over 1796/1798.
 - Bev. Register Lochem, o.a. volkstellingen
- C. Dalfsennet.nl i.v.m. familiegeschiedenis G.H. Snel
- D. Volkstelling Dalfsen 1795 via het internet.
- E. Doopboek Dalfsen 1777-1781 via het internet.
- F. Doopboek Dalfsen 1768 via het internet.
- G. Kerkboek Dalfsen 1795-1798 via het internet.
- H. Historische Kring Dalfsen: Persoonskaart van Reijnt (Willems) Snel (met info. Over ouders, grootouders, etc. van G. H. Snel).
- I. Geneanet.org: genealogie Reijnt Willems Snelle en verdere familie.
- J. Overijsselsche Courant 1842 i.v.m. overlijden H. Wijgmans Snel.
- K. 'Jaarboek Achterhoek en Liemers 1980', art. van H. Schuttevaer 'Lochem vroeger'.
- L. 'Grepes uit de geschiedenis van Lochem', art. van J. Klein Egelink 'De Bataafse Omwenteling in Lochem'.
- M. 'Van de Veluwe en uit den Achterhoek in vroeger tijden' door H.G. Hartman, met artikel over Lochem in 1864.
- N. Archieven.nl (internet) informatie over het Burgerweeshuis of Huis der Wezen te Zwolle (uit archief Historisch Centrum Zwolle).
- O. Watwaswaar.nl: Kadastrale kaart Lochem 1832.
- P. Google Books.nl: 'Bijdragen betreffende den Staat en de Verbetering van het Schoolwezen in het Bataafsche Gemeenebest', 1801, 1802, 1803, 1804, 1806, 1809.
- Q. 'Archief 1978', artikel 'Onderwijzers in de Achterhoek in de eerste helft van de 19^e eeuw', blz. 65.
- R. Historici.nl: Enquette 1799: 'Staat der Nederduitsche Scholen in het Departement van den Rhijn'.
- S. 'Stratenlijst Lochem', destijds samengesteld door de H. Steenblik (ex. in bibliotheek Genootschap en in bibliotheek RAZ).

Presentatie over de leerindustrie in Lochem en het geslacht Naeff

Donderdag 14 februari organiseerde het Historisch Genootschap Lochem Laren Barchem een avond over de opkomst en ondergang van de leerindustrie in Lochem .

De evenementencommissie vond Dhr.Herman Naeff, een nazaat uit de roemruchte familie Naeff, bereid om een presentatie te verzorgen. Ook werd deze avond zijn boek "Gebr.Naeff Lochem , geschiedenis van een lederfabriek" gepresenteerd. Het verhaal van Herman Naeff werd ondersteund door een powerpoint presentatie van Wim Neerlaar van het H.G. Ruim 150 belangstellenden vulden de zaal van 't Hof van Gelre" tot in de kleinste hoekjes en tientallen mensen moesten onverrichter zake naar huis gestuurd worden.

Na de presentatie van Herman Naeff, waarin hij uitgebreid inging op de opkomst en neergang van de leerindustrie in Lochem en de plaats van de familie Naeff daarin, werden twee korte films vertoond. De eerste ging over het leder en schoenen museum in Waalwijk. De tweede over Modern leerlooien bij Hulshof in Lichtenvoorde.

Tot slot werden oud medewerkers van Naeff in de gelegenheid gesteld om anekdotes over hun Naeff tijd te vertellen.

Op woensdag 10 april zal een tweede avond plaatsvinden

met Herman Naeff, n.a.v. het verschijnen van zijn boek:

"Gebroeders Naeff, geschiedenis van een lederfabriek te Lochem"

Plaats: 't Hof van Gelre. Aanvang: 20.00 uur.

Entree: Leden gratis , niet-leden betalen € 2.50.